

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ

(Πίναξ 1)

Αἱ ἐν Ἐλευσίνι ἀνασκαφαὶ κατὰ τὸ λήξαντος 1887^{ον} ἀρξάμεναι τὴν 22^{αν} Ἰουνίου παρετάθησαν μέχρι τῆς 20^{ης} Δεκεμβρίου, ἤτοι ἐπὶ ἑξ ὅλους μῆνας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀρθέντων τῶν κωλυμάτων διὰ τῆς κατεδαφίσεως τῆς μόνης μέχρι τότε ὀρθίας ἔτι ἱσταμένης ἐκεῖ οἰκίας τοῦ Ἀθ. Α. Ἀδὰμ ἐκαθαρίσθη πλέον ἡ ὁδὸς καθ' ὁλοκληρίαν ἢ ἀπὸ τῶν μικρῶν Προπύλαιων εἰς τὸν Ναὸν ἄγουσα. Ἡ ὁδὸς, ἡρέμα ἀνωφερὴς ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, ἦν, ὡς φαίνεται, οὐχὶ ὅλως εὐθεία, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέσον που καμπὴν τινα ἔχουσα, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ καὶ πάλιν παρὰ τοῦ κ. Dörpfeld (1) ἐκπονηθέντι διαγράμματι. Τοῦ λιθοστρώτου αὐτῆς σώζεται μόλις τὸ $\frac{1}{3}$ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς μέρος, τὸ πρὸς τὸν Ναόν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο φαίνεται ὄν ἐπιδιόρθωσις ἐν Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις (2) (αἱ πλάκες αὐτοῦ συνδέονται πρὸς τὸ βραχυῶδες ἔδαφος δι' ἀσβέστου) καθὼς ἐπίσης Ῥωμαϊκῶν χρόνων κατασκευάσμα εἶναι, ὡς εἰκάζω, καὶ τὸ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν αὐτῆς ὄφρυν ἀνάλημμα, οὗ ὁμως ὡσαύτως ἐλάχιστον σώζεται μέρος κατὰ τὸ πρὸς τὰ προπύλαια ἄκρον αὐτῆς (3). Οἱ διὰ ταύτης (τῆς πομπικῆς ὁδοῦ) εἰς τὸν Ναὸν ἀνερχόμενοι ἠδύναντο, ἢ κατ' εὐθείαν* διὰ τῆς Πύλης Ω⁴, εἰς ἣν καὶ ἀπέλθον.

(1) Τῷ ἀξιότιμῳ πρώτῳ Γραμματεῖ τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐκφράζομεν καὶ δημοσίᾳ τὴν ἐπὶ τούτῳ εὐγνωμοσύνην μας τοσοῦτον μάλλον, ὅσον νῦν ὅλως τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ ἡμετέρᾳ Ἀρχ. Ἐταιρίᾳ χαρίζομενος ἐξεπόνησε τὸ διάγραμμα.

(2) Ἴσως καὶ τότε πρῶτον κατασκευάσθη τὸ λιθόστρωτον ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις· ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς χρόνοις πιθανὸν νάνηρχοντο οἱ πανηγυρισταὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βράχου πατοῦντες, εἰ καὶ οὗτος ἐνιαχοῦ πάνυ ἀνώμαλος φαίνεται ὢν.

(3) Τὸ ἀπολεσθὲν αὐτοῦ μέρος μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, καθ' ὃ πλέον ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους ἀναλήμματος δὲν ἔχρηζεν ἡ ὁδὸς, ἠναγκάσθη νὰ κτίσῃ ἐγὼ καὶ τὸ ἔπραξα, ἀλλ' οὕτω, ὥστε τὸ ὑπ' ἐμοῦ γενόμενον ἀνάλημμα νὰ διακρίνηται ἀμέσως ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ* καὶ τοίχους δέ τινας εἶχεν, ὡς φαίνεται, ἡ ὁδὸς ἀφοριστικῶς, οὕτως εἶπεν, τοῦ πλάτους τῆς, οἵτινες καὶ ἐδηλώθησαν ἐν τῷ διαγράμματι (φ).

γεν ἡ ὁδός, νὰ εἰσέλθωσιν, ἢ κάμπτοντες οἱ μὲν ἀριστερά, οἱ δὲ δεξιὰ, οὗτοι μὲν διὰ τῆς Πύλης Ω⁵, ἐκείνοι δὲ εἰς τὴν Φιλώ-
νειον πρῶτον Στοᾶν εἰσβαίνοντες, εἰσῆρχοντο εἰς τὸ Τελεστήριον
διὰ τῶν δύο ἐνταῦθα πυλῶν Ω² καὶ Ω³. Ὅτι δὲ ἡ ὁδός ἐκο-
σμεῖτο καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος δι' ἔργων τῆς τέχνης ὅχι μό-
νον οἰκοθεν ἔννοεῖται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν σωζομένων ἐτι ἐκεῖ
(κατὰ χώραν ὡς νομίζω) βάσεων (ε, ἐ) μαρτυρεῖται, οὐδὲν δὲ
τὸ κωλύον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ τὰ ἄλλα βάθρα, ἅτινα ἐδῶ
που εὑρέθησαν, ὡς καὶ τινὰ γλυπτικὰ ἔργα (1), ἐνταῦθα καὶ
ἦσαν ἐξ ἀρχῆς ἰδρυμένα· ἀλλὰ καὶ οἰκοδομήματά τινα ἐπὶ τοῦ
βράχου ὠκοδομημένα ἴσταντό ποτε ἐνταῦθα ὄρθια, οἷον τὸ κατὰ
τὸ γράμμα Η σημειωθέν, οὐ ὅμως τὰ τε λείψανα ἐλάχιστα καὶ
ὁ σκοπὸς ἄδηλος (2), καὶ τὸ κατὰ τὸ γράμμα Η', ὅπερ κατ' εἰ-
κασίαν ὅλως ὑπετέθη ὡς ὁ ἕτερος τῶν θησαυρῶν (3).

Τούτων δὲ ἐνταῦθα γενομένων μετῆνεγκον τοὺς σκαφεῖς πρὸς
βορρᾶν καὶ ἀφοῦ ἀνέσκαψα ὁλόκληρον τὸν περιβόλον τοῦ Ναίσκου
τοῦ Πλούτωνος μέχρι τοῦ βράχου, ἐπέχωσα δ' αὐτὸν καὶ αὐθις,
ἀφοῦ οὐδὲν τὸ ἄξιον λόγου ὑπῆρχεν ἐκεῖ, ὅπερ ἔπρεπε νὰ μένη
διὰ παντὸς ὁρατόν (4), ἐκαθάρισα ἔπειτα ὁλοσχερῶς ἀπὸ τῶν

(1) Τούτων πλὴν κεφαλῆς τινος γυναικείας φυσικοῦ περιῖπου μεγέθους, ἄξιος
ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι καὶ κορμὸς νεανίου εἰς ὃν ἐσχάτως προσηρμύσθη καὶ ἡ κε-
φαλὴ, ἥτις ὅμως εἶχεν εὑρεθῇ κατὰ τὸ πρῶτον ἤδη ἔτος τῆς ἀνασκαφῆς καὶ ἑκατὸν
περίπου βήματα μακρὰν πρὸς βορρᾶν τοῦ τόπου ἔνθα ὁ κορμὸς ἐξεχώσθη· περὶ
τούτων τῶν ἔργων θά γίνῃ μακρότερος λόγος ἐν τῇ 'Αρχ. Ἐφημερίδι.

(2) Πλὴν τῶν βαθμίδων (Η) φέρει ὁ βράχος ἐκεῖ καὶ ἄλλα λαξεύματα εἰς ἔν-
θεσίν ποτε λίθων καὶ ἔχνη ἀμυδρά οὐδοῦ (;) καὶ πρὸς τούτοις καὶ μεγάλην κυκλι-
κὴν (διαμ. 0,90) καὶ ἱκανῶς βαθεῖαν (0,50) ὁπλὴν (ἀρχαίαν;), ἣν ὁ τελευταῖος
τῆς γῆς κάτοχος εἶχε μεταχειρισθῇ ὡς ἀγγεῖον, εἰς ὃ ἔρρεεν ἐκ τοῦ ληνοῦ του τὸ
γλεῦκος δι' αὐλάκος ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ βράχει λαξευθείσης.

(3) Ἐκατέρα τῶν Θεῶν εἶχε τὸν θησαυρὸν τῆς ('Εφημ. 'Αρχ. 1883, σελ. 125-
126 γ. στιχ. 4-5) καὶ ἀπ' αὐτὸν δὲν εἶναι τὸ μικρὸν ἐνταῦθα οἰκοδόμημα (πλὴν
τοῦ βράχου λελαξευμένου πρὸς τὸν σκοπὸν σώζονται καὶ δόμων ἐκ πλίνθων παρ-
νῶν λείψανα) νὰ ᾗτο ὁ ἕτερος τῶν θησαυρῶν.

(4) Τὰ ἐκεῖ γεγόμενα εὐρήματα ἐσημείωσα ἀλλαχοῦ ('Εφημ. 'Αρχ. 1887 σελ.
188, σημ. 1)· ἐνταῦθα δὲν εἶναι ἱσως περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι κάποτε εἶχε γίνεαι
ἀπόπειρα νάνοιχθῇ φρέαρ, ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημα ἐγκατελείφθη διότι ὁ βράχος εὑρέθη
σκληρὸς ὥν· οἱ δὲ τοῖχοι τοῦ Περιβόλου τοῦ Ναίσκου (13 καὶ 11) εἰσὶν ὠκοδο-
μημένοι ἐκ πλίνθων παρῶνων εἰς ἄλλο ποτε οἰκοδόμημα ἀνηκόντων καὶ περὶ τὴν

καλυπτόντων ἔτι αὐτὰ χωμάτων τὰ τε μικρὰ (τὰ τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου) ὡς καὶ τὰ μεγάλα Προπύλαια, ἀπομακρύνας, καθ' ὅσον ἡδυνάμην ἐπὶ τοῦ παρόντος, καὶ μέγα μέρος τῶν λίθων, ὥστε ἡ ἀντίληψις τοῦ σχεδίου αὐτῶν νὰ ᾔηται νῦν ὅσον τὸ δυνατὸν εὐκολωτέρα τοῖς ἐπισκεπτομένοις τὴν Ἐλευσίνα. Γνωστὸν δὲ ὅτι περὶ ἀμφοτέρων τούτων τῶν κτισμάτων πολλὰ παρὰ πολλῶν ἐγράφησαν ἐξενίκησε δὲ νῦν ἡ γνώμη, νομίζω, ὅτι οὐ μόνον τὰ μεγάλα (1), ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου (τὰ μικρὰ) εἶναι Ῥωμαϊκῶν χρόνων κατασκευάσμα, κτισθέντα μὲν ἐξ ὑπαρχῆς ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου ἐκείνου ἀνδρὸς (παράβ. Lenormant R. Arch. à Eleusis, σελ. 392) μεταβληθέντα δὲ κατόπιν κατὰ τὸ σχέδιόν των ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις, ἀφοῦ προω-

οικοδομὴν δὲν ἐμφαίνουσι πολλὴν ἐπιμέλειαν (παράβ. καὶ Πρακτικὰ τοῦ 1885 σελ. 27 - 29).

(1) Καὶ περὶ τούτων ὠκοδομημένων ὡς γνωστὸν κατὰ τὸ σχέδιον τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ἀθηνῶν Προπυλαίων, ὑπῆρχε γνώμη ὅτι ἦσαν προῖόν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ δὴ καὶ τῶν καλλίστων (τῶν τοῦ Περικλέους) χρόνων· ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ὑπὸ πολλῶν λόγων ἐξελέγχεται ἡμαρτημένη. Καὶ πρῶτον μὲν αὕτη αὕτη ἡ πιστὴ ἀπομίμῃσις κατὰ τὸ σχέδιον μέρους τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Μνησικλέους (ὅποιον ἦν τὸ ὅλον σχέδιον τοῦ οἰκοδομήματος, οἷον συνέλαβεν αὐτὸ ὁ δαιμόνιος τοῦ Περικλέους φίλος, ἔδειξεν ὁ Dörpfeld ἐν ταῖς Mittheil. τοῦ ἔτους 1886 ἐν σελ. 38 καὶ ἐφεξῆς), δὲν συνηγορεῖ, νομίζω, ὑπὲρ τῆς προκειμένης γνώμης, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ ἐργασία τῶν καθ' ἕκαστον (κίωνων, ἐπιστυλίων κτλ.) πᾶν ἄλλο μαρτυρεῖ ἢ τοὺς καλοὺς ἐκείνους χρόνους· ἀλλὰ καὶ τὸ ἔμβλημα ἐκεῖνο (médaillon) τὸ τὴν αὐτοκρατορικὴν φέρον ἀνάγλυπτον προτομὴν καὶ τὸ ἰδρυμένον ποτὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τυμπάνου τοῦ βορείου ἀετώματος τῶν μεγάλων Προπυλαίων (ἡ ὑπόθεσις ὅτι τοῦτο ἡδύνατο νὰ κοσμήῃ τὰ τοῦ Ἀππίου μικρὰ Προπύλαια ἐξελέγχεται ἀβάσιμος ὑπὸ τε τοῦ τύπου τῆς εὐρέσεως, ἔμπροσθεν τῶν μεγάλων Προπυλαίων, τοῦ λίθου, ὅστις εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε, σφόδρα δυσμετακίνητος ὢν, δὲν μετετοπίσθη ἀλλαχόθην ἐνταῦθα, καὶ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν διαστάσεων καὶ τοῦ ὄγκου αὐτοῦ μὴ ἀρμόζοντος πρὸς τὰ μικρὰ Προπύλαια) τὸ ἔμβλημα, λέγω, ἐκεῖνο πρὸς δὲ τούτοις αἱ τοῦ παρόντος ἔτους ἀνασκαφαὶ τῶν θεμελίων τῆς νοτίου πλευρᾶς των (περὶ τούτων ἄλλοτε πλείονα) προσεπικυροῦσι τὴν γνώμην ὅτι ὄντως Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἦσαν ταῦτα κτίσμα· ἀλλὰ πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθησαν; δυστυχῶς ἡ κεφαλὴ τῆς προτομῆς τοῦ ἐμβλήματος περιεσώθη ἡμῖν τοσοῦτον ἡκρωτηριασμένη, ὥστε εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον εἶναι δύσκολον νὰ εἴπω τίς ἦν ὁ εἰκονιζόμενος ἀνὴρ· καὶ ὁμως κλίνω νὰ δεχθῶ ὅτι μόνον ὁ μεγαλοπρεπὴς καὶ φιλαθηναῖος, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, ὁ καὶ τὰ μυστήρια ἐν τάξει μνηθεῖς, ἡδύνατο νὰ οἰκοδομησῇται τοῖς Ἐλευσινίοις καὶ τοῖς Ἑλλήσιν ἐν γένει τοσοῦτον πολυδάπανον οἰκοδόμημα (παράβ. καὶ Bull. d. Cor. Héll. 1884, σελ. 263 καὶ 1885 Pl. 1 καὶ σελ. 65 - 67).

ρισμένα ἦσαν κατ' ἀρχὰς μίαν μόνην, τὴν μεσαιάν, νὰ ἔχωσι πύλην (1), νῦν δὲ φαίνονται ἔχοντα τρεῖς τοιαύτας. Τότε δὲ ἡρευνήθη διὰ σκαφῆς καὶ ὁ μεταξὺ τούτων (τῶν Προφυλαίων) τοῦ Περιβόλου τοῦ Ναοῦ τοῦ Πλούτωνος καὶ τοῦ τοίχου ρ - ρ' χώρος (ἐκαλύπτετο ὑπὸ στρώματος χώματος 5 περίπου Γ. Μ. καὶ εἶχε μείνει σχεδὸν ἄθικτος ὑπὸ τοῦ Lenormant) καὶ ἀπεκαλύφθησαν τὰ λείψανα δεξαμενῆς, ἧς οἱ δύο μάλιστα τοῖχοι (ἀνατολικὸς καὶ βόρειος) φαίνονται ὄντες πεποιημένοι ἐκ λίθων ληθθέντων ἐξ ἄλλων ἀρχαιοτέρων κτισμάτων (2). Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῶν Προφυλαίων ἀπεκαλύφθησαν τὰ εἰσόδου τῆς κατὰσκευῆς καὶ ἐτέρου τινος οἰκοδομήματος, ὅπερ ὡς ἡ διπλῇ ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου του ἐπιγραφῇ δηλοῖ, εἶχον ἀναθέσει «τοῖν Θεοῖν καὶ τῷ Αὐτοκράτορι οἱ Πανέλληνες» καὶ τὸ ὅποῖον κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Dörpfeld οὐδὲν ἄλλο ἢν ἡ *θριαμβικὴ ἀψίς*, ἀφιερωθείσα τῷ φιλαθηναίῳ αὐτοκράτορι, κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ πιθανῶς εἰς 'Αθήνας ἔλευσιν (130 μ. Χ.), ὑπὸ τῶν Πανελλήνων. Νὰ περιγράψω διὰ μακροτέρων ἐνταῦθα τὰ λείψανα τοῦ οἰκοδομήματος τούτου δὲν κρίνω ἀναγκαῖον· ὅταν ἐκ τῶν σωζομένων αὐτοῦ λειψάνων (τὸ ἔργον ἦν, ὡς φαίνεται, ἀρκετὰ πολυτελὲς καὶ κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ) ἀναπαρασταθῇ ὁλόκληρον ἐπὶ

(1) Ταύτης σώζονται σαφέστατα τὰ ἔχνη, αἱ δὲ δύο κατ' αὐτὴν *αὐλακες* πρὸς ἔκροσιν τῶν ὁδῶν μᾶλλον κατὰ τὴν γνώμην μου ἢ πρὸς διέλασιν ἀρμάτων ἐποικηθήσαν, ἂν ἦναι ὄντως ἀρχαῖαι. Αἱ τελευταῖαι τοῦ κ. Dörpfeld ἔρευναι περὶ τούτων τῶν προφυλαίων (τῶν μικρῶν) κατέδειξαν ὅτι τὰ περίεργα ἐκεῖνα *κιονόκρανα* μὲ τοὺς γρύπας ὑπεβάσταζον ὄντως τὸ ἐπιστύλιον τὸ φέρον τὴν λατινικὴν ἐπιγραφὴν τὴν δηλοῦσαν ὅτι ταῦτα ἔκτισεν ὁ γνωστός Ῥωμαῖος ἀνὴρ Ἀππίος Κλαύδιος Πούλχος καὶ ἐνταῦθεν τὸ συμπέρασμα ὅτι ταῦτα εἶναι οὐχὶ ἀνακαίνισις, ἀλλ' ἐξ ὑπαρχῆς κατασκευάσμα τῶν χρόνων ἐκεῖνων, μεταβληθὲν κατόπιν κατὰ τὸ σχέδιον ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις· ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου τοῦ ζητήματος ἴσως αὐτὸς ὁ κ. Dörpfeld ἐκθέσῃ ἀλλαχοῦ διεξοδικώτερον· ἐγὼ ἐνταῦθα ἀναγκαῖον κρίνω νὰ παρατηρήσω ὅτι πάντῃ ἀκατάληπτος μοῖ ἦτο ἡ ἐν ἀρχαίοις χρόνοις ὑπαρξίς Προφυλαίων ὅχι τόσον διότι τοιαῦτα δὲν μνημονεύονται (ἡ μεγάλη ἔλευσινιακὴ ἐπιγραφὴ ἀναφέρει μόνον *πυλῶνα* καὶ *πυλῶας*) ἀλλὰ διότι, ὡς γνωστόν, ἡ Ἐλευσίς, ἥτοι τὸ ἱερόν αὐτῆς, ἐχρησίμευε καὶ ὡς φρούριον (παραβ. καὶ Mittheil. d. Inst. 1877 σ. 190).

(2) Πιθανῶς ἐκ τῶν λίθων, οἵτινες ἀπετελοῦν ποτὲ τὸ πρόσωπον ἀρχαίου τινὸς ἐνταῦθα τοίχου, ἴσως δὲ καὶ Πύργου· κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἀπεκαλύφθη καὶ μακρὸς σωλὴν μολύβδινος, ὅστις ἐκ τῆς δεξαμενῆς ἔφερε μακρὰν ἔξω τὸ ὕδωρ ὅταν ἦτο ἀνάγκη· ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε διὰ μακροτέρων.

τοῦ χάρτου, δημοσιευθῇ δὲ τῆς ἀναπαραστάσεώς του (restauratio) ταύτης εἰκόν, τότε θὰ ἦναι πιθανῶς ἀναγκαία, ἀλλὰ καὶ εὐκατάληπτος λεπτομερὴς αὐτοῦ περιγραφή (1).

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς θριαμβικῆς ἀψίδος ἀπεκαλύφθησαν τὰ λείψανα δεξαμενῆς ἧς οὐ μόνον οἱ ἀσβεστόκτιστοι τοῖχοι καὶ ἡ ἐξ ὀπτῶν πλίνθων στρώσις περιεσώθη, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπροσθεν αὐτῆς μαρμάρινον κρηπίδωμα μὲ τὰς λεκανοειδεῖς αὐτοῦ κοιλότητας (2), εἰς ἃς τὸ ὕδωρ, ὡς φαίνεται, ἐξεχέετο πρὸς τινα σκοπόν, ἄριστα διετηρήθη καὶ σαφῶς ἐδηλώθη ἐν τῷ διαγράμματι, καθὼς καὶ τὸ ἄλλο ἐπίσης μαρμάρινον κρηπίδωμα ἐνθα ἡ αὐλαξ ἡ τὸ ἐκχεόμενον ὕδωρ καὶ ὑπὸ τὰ θεμέλια τῆς θριαμβικῆς ἀψίδος συνέχειάν τινα, ὡς φαίνεται, ἔχουσα, ἔφερεν ἄγνωστόν που.

(1) Δέκα εἶναι ὅλα τὰ ἐνεπίγραφα τεμάχια τὰ ἐξῆς·

1	2	3	4	5
ΤΟΙΝΘ	— ΟΙΝΚΑΙ	Τ — ΞΙΑΥΤ	Κ — ΑΤΟΡ	— 'ΟΙΠΑΝΕ
6	7	8	9	10
ΝΕΣ	— ΧΝΕΣ	— ΙΛ	— ΤΟ	— ΑΝΚΑΙΙΔ

τὸ 1 καὶ 2 καίπερ σώζοντα τὴν ἀναθύρωσιν των (stossfläche) τὸ μὲν δεξιὰ τὸ δὲ ἀριστερὰ δὲν δύνανται νάνηκωσιν εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν διότι τόπος διὰ τὸ Ε δὲν ὑπάρχει μεταξύ. Τὰ 2 - 6 ἀποτελοῦσιν, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, τὴν συνέχειαν μὲ ὀλίγα χάσματα τῶν λέξεων [θε]οῖν καὶ τῷ αὐτοκ[ρ]άτορι οἱ πανέ[λ-λη]νες. Τὸ 7ον δὴλον ὅτι ἀποτελεῖ πάλιν τὸ τέλος τῆς λέξεως [πανέλλ]ηνες. Τὸ 10ον (ὅπερ κατὰκειται κατὰ τὸ ἀντίπεραν τῆς ἀψίδος μέρος πρὸς βορρᾶν καὶ 30 περίπου μέτρα μακρὰν) σώζον ἐπίσης τὴν πρὸς ἀριστερὰ ἀναθύρωσιν του ἐν μέρει ἀλώδητον οὐδὲ μὲ τὸ 1ον φαίνεται προσαρμύζον, διότι πάλιν τόπος διὰ τὸ Ε δὲν μένει· οὐδεμίᾳ λοιπὸν ἀμφιβολίᾳ ὅτι ὄντως διπλῇ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ, ἥτοι ἐκατέρωθεν ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλοῦ τῆς ἀψίδος ἐφέροντο τὰ γράμματα ἐγκεχαραγμένα· ἴσως μάλιστα καὶ τρίτῃ ὁμοίᾳ ἐπιγραφῇ ὑπῆρχεν· ἀλλὰ ποῦ αὕτη ἐγκεχαραγμένη; Οἱ Dilettanti εἶχον ἤδη ἰδεῖ οὐ μόνον τῆς ἐνταυθα ἀψίδος τὰ ἔγχνη, ἀλλὰ καὶ ἐτέρου τινὸς οἰκοδομήματος κατὰ τὸ ἀντίθετον (ΒΔ^{ον} τῆς βορειοδυτικῆς γωνίας τῶν Προπυλαίων) μέρος, σκάψας δὲ ἐγὼ ἐφέτος ἐκεῖ εὗρον ἀληθῶς ὁμοίου τινὸς κτισματος τὰ λείψανα· δύο λοιπὸν ὑπῆρχον ὅμοιαι θριαμβικαὶ ἀψίδες διπλῇ ἴσως ἀμφότεραι φέρουσαι τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν.

(2) Αἱ ἀβαθεῖς αὗται λεκανοειδεῖς κοιλότητες εἶναι τὸ ὅλον 8, τρεῖς δὲ μόνον αὐτῶν, αἱ πρὸς τὴν θριαμβικὴν ἀψίδα, ἔχουσι καὶ ὅπῃ ἐγκρίσιν δι' ἧς τὸ ὕδωρ ἐξέρρεεν εἰς τὴν αὐλάκα· ὅμοιαι κοιλότητες παρατηρήθησαν καὶ ἐν Μεγάροις ἐν τινὶ ἐκεῖ δεξαμενῇ παρὰ τὰ λείψανα τοῦ Ναοῦ τοῦ ἀρεσίου Διὸς (;) (Αρχ. Ἐφημ. 1887 σελ. 216).

Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἐνταῦθα ἐγίνοντο, ἡρευνᾶτο συγχρόνως δι' ἄλλων σκαφῶν καὶ ἡ πρὸς βορρᾶν προέκτασις τῶν θεμελιῶν τοῦ ἐξ ὠμῶν πλίνθων τοίχου (Σ-Σ'-Σ''-Σ''') καὶ ὁ μεταξὺ τούτου καὶ τῆς πομπικῆς ὁδοῦ πρὸς μεσημβρίαν δὲ τῶν μικρῶν προπυλαίων χῶρος εἰς τὸ προσῆκον βάθος, δηλ. μέχρι τοῦ βράχου· καὶ ἡ μὲν ἔρευνα τῶν ἐδῶ τόπων ἔδειξεν ὅτι εἶχον ἑκπαλαὶ καλυφθῆ ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ ὑπὸ τῶν Περσῶν καέντος Ναοῦ καὶ ἐνταῦθα (σ, σ', σ'') (κατὰ τὴν γωνίαν σ μάλιστα) οὐ μόνον εὐρέθησαν ἐν σωρῶ τῶν καλυπτῆρων καὶ στρωτῆρων κεράμων, τῶν ἐκ παρίου λίθου πεποιημένων, τοῦ παλαιότερου Ναοῦ πάμπολλα θραύσματα (1), ἀλλὰ εἰς τὰ βαθύτατα στρώματα καὶ ὄστρακα ὅχι ὀλίγα τῆς πρὸ Φειδίου τέχνης ἐξεχώσθησαν καὶ ἀκόμη καὶ τέσσαρες ἀρχαῖαι κεφαλαί, ὧν ἡ μία καὶ προσηρμόσθη ἥδη εἰς τὴν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀνασκαφῆς καὶ κατὰ τὸ ἀντίθετον τοῦ Ναοῦ μέρος (τὸ μεσημβρινόν) ἀνευρεθέντα κορμόν (2). Ἡ δὲ ἔρευνα τῶν θεμελιῶν τοῦ ἀρχαίου τοίχου (Σ'-Σ'-Σ''-Σ''') (3)

(1) Ἀξιοὶ λόγου εἰσὶ μάλιστα οἱ ἀκροκέραμοι, οἵτινες καὶ τοῦ χρωματισμοῦ των σώζουσι ζωηρότατα λείψανα· πλείστα δὲ τῶν θραυσμάτων τούτων μαρτυροῦσι τὴν διὰ πυρὸς καταστροφὴν τοῦ Ναοῦ, ἧς ποιεῖται μνείαν καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας (Ἡρόδ. 9 § 10-15 καὶ § 65). Ἀλλὰ καὶ γέισου ἐκ πύρου θραύσματα χρωματισμένα ἐκεῖ εὐρέθησαν ἐπίσης τοῦ παλαιότερου Ναοῦ λείψανα.

(2) Περὶ τούτων θά γίνῃ μακρότερος λόγος ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι ἔνθα καὶ αἱ εἰκόνες αὐτῶν θά δημοσιευθῶσι.

(3) Ἡ τοῦ παρόντος ἔτους σκαφὴ ἀνεκάλυψεν ὅτι προχωρῶν ὁ τοίχος οὗτος (Σῃ-Σ-Σ'-Σ''-Σ''') ἔτι περαιτέρω πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τὰ μικρὰ Προπύλαια (ἐπ' αὐτοῦ εἶχε κτισθῆ ἐν ὑστερωτέροις Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις ὑδραγωγεῖον ἢ μᾶλλον ὁχετός πρὸς ἐκροὴν τῶν ὑδάτων) καὶ κάμπτων ὀλίγον δεξιὰ ἀπέληγε κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τῶν μικρῶν Προπυλαίων εἰς τετράγωνον πύργον (6 × 6 Γ. Μ), οὗ ὡσαύτως τὰ μὲν θεμέλια ἦσαν λίθινα, τὸ δὲ ἀνώτερον μέρος ἐξ ὠμῶν πλίνθων· πιθανόν δὲ καὶ κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τῶν Προπυλαίων νὰ ὑπῆρχεν ὁμοῖος πύργος, καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἡ μεγάλη Πύλη. Νὰ υποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν μετὰ τὰ Περσικὰ χρόνων μέχρι πού τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκρησάμευσεν ὁ τοίχος οὗτος ὡς τοίχος τοῦ περιβόλου; Εἰς τὸ ἐρώτημά μας θάποικριθῶμεν ἴσως ἀσφαλέστερον ὅταν τὰ τῶν τοίχων ἐξερευνηθῶσιν ὁλοσχερῶς. Τοίχων παλαιότερων λείψανα ἀπεκάλυψεν ἡ τοῦ παρόντος ἔτους σκαφὴ μεταξὺ τούτου τοῦ τοίχου καὶ τοῦ τοίχου Ψ-Ψ' κατὰ τὴν γωνίαν ν'' μάλιστα καὶ μεταξὺ τῶν τοίχων Ψ-Ψ' καὶ Χ-Χ' ἀλλ' ἐντελὴς τῶν ἐκεῖ τόπων ἀνακάθαρσις δὲν ἐγένετο εἰσέτι διὰ πολλοὺς λόγους. Ἀλλ' ὅπως-δήποτε καὶ ἂν εἶχον τὰ τῶν τοίχων τοῦ περιβόλου κατὰ τοῦτο τὸ (βόρειον) μέρος ἡ γνώμη μου εἶναι πάντοτε ἡ αὕτη, ὅτι ἀνέκαθεν, ἡ ἐπίσημος οὕτως εἰπεῖν, εἰσο-

ἔδειξεν ὅτι καὶ ἄλλους τινὰς πύργους εἶχεν οὗτος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, ὧν ὁ διὰ τῶν γραμμάτων Πρ. σημειωθείς καὶ ἀνεκκινήσῃ ποτὲ ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις διὰ τροχμαλοπαγῶν (ἀρουραίων) λίθων, καὶ πυλίδας δὲ τινας πρὸς τούτοις (Σ''), ἧτις ἐν Βυζαντινοῖς χρόνοις πιθανῶς εἶχε φραχθῇ, ὅταν τὰ ἐδῶ μετεποιήθησαν εἰς κατοικίας καὶ δεξαμενὰς ὕδατος· τότε δὲ ἐξητάσθησαν καὶ οἱ δύο τοῖχοι Ψ - Ψ' καὶ X - X' καὶ εὐρέθησαν ὄντες Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἔργα, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομίας τῶν (ἀσβεστοκτίστων) θεμελίων των· ὁ μεταξὺ τούτων χώρος (Ψ'') κατεῖχeto καὶ ἐν μέρει καὶ νῦν ἔτι κατέχεται ὑπὸ τοιχαρίων εἰς Βυζαντινὰ κτίσματα πιθανώτατα ἀνήκοντα, ἄδηλον δὲ εἰ καὶ τὸ πάλαι δὲν ιδρύοντό ποτε ἐνταῦθα ἐπίσης οἰκήματα χρήσιμα εἰς πολλοὺς σκοποὺς· ἡ δὲ ἐξέτασις τῶν ἐδῶ τόπων μᾶς ἤνεγκεν εἰς τὴν ἔννοιαν, ὅτι καὶ αἱ πλάκες ἐκτείνειν αἱ δίκην κλίμακος ἐν τῇ διαγράμματι σημειούμεναι ($m-n$) δὲν ἐτίθησαν ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις, ὡς εἶχεν ὑποτεθῇ, χάριν σκοποῦ τινος οἰουδήποτε, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι εἰσὶ λείψανα ἀνωφεροῦς τινος λιθοστρώτου ἀρχαίας ὁδοῦ. Οἰκοθεν δὲ ἐννοεῖται, ὅτι ἐνταῦθα φθάσασα ἡ σκαφὴ προϋχώρησε καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀφοῦ ἀντιπαρῆλθέ πως τὰ Βυζαντινῶν οἰκημάτων, ὡς φαίνεται, λείψανα, τὰ κατὰ τὸ γράμμα Ψ''' σημειούμενα, ὅχι μόνον τὸν πύργον A'' καθ' ὁλοκληρίαν ἀπεκάλυψεν (1), ἀλλὰ καὶ τὰ ἔχνη τοῦ τοίχου τοῦ ἀπὸ τοῦ πύργου A'' μέχρι τῶν μεγάλων Προπυλαίων διήκοντος ἀνεῦρεν καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος (2).

δος εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους ὑπῆρχεν ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ μέρους δηλ. ἐνθα νῦν τὰ μικρὰ Προπύλαια. Καὶ τῶν πυλίδων ἐγίνετο βεβαίως κάποτε χρήσις, ἀλλ' ὅχι πλέον, ὡς ὑποθέτω, ἐν τοῖς μετὰ τὸν 5ον αἰῶνα χρόνοις, οὐδὲ πρὸς μὴ ἐπίσημον εἰς τὸν ἱερὸν περιβόλον εἰσοδόν.

(1) Καὶ οὗτος ὁ πύργος, ὡς καὶ ὁ μεσαῖος, σώζεται ἀληθῶς εἰς ἱκανὸν ὕψος, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀνωτέρους τοῦ δόμου σφῶδρα πεπονθὸς καὶ ἐπισκευὰς πολλὰς ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις μαρτυρῶν. Ἡδράζετο δὲ ὡς ἡ τοῦ παρόντος ἔτους σκαφὴ ἔδειξεν ἐπὶ ἀμμώδους ἐδάφους, ἀφοῦ ἐδῶ ὁ βράχος εἰς πολὺ μέγα θὰ εὐρίσκηται βάθος.

(2) Περιέργως εἶναι τῷ ὄντι ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τούτου τοῦ τοίχου, ὃν οἱ Dilettanti ὡς τοῖχον τοῦ κατ' αὐτοὺς δευτέρου περιβόλου σημειοῦσιν ἐν τῇ διαγράμματι των. Κατ' ἀρχὰς εἶχε κτισθῇ μόλις 2 20 γ. μ. παχὺς καὶ τότε ὁμοῦς ὅχι

Ἄλλα καὶ κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον τὸν μεταξὺ τοῦ λεγομένου Βουλευτηρίου (1) καὶ τοῦ Ναοῦ ἐσκάψαμεν κατὰ τὸ λήγον

ὁλόλιθος, μὴ ἔχων δηλ. ὡς ὁ Θουκυδίδης λέγει (1 § 93), καθ' ὅλον τοῦ τὸ πάχος λίθους μεγάλους ξυμφκοδομημένους, ἀλλὰ τὰ ἐντός, ἤτοι τὰ μεταξὺ τοῦ ἔσω καὶ ἔσω προσώπου του, τοῦ ἐκ μεγάλων πωρίνων πλίνθων πεποιημένου, ἔχων πεπληρωμένα διὰ χαλίκων καὶ μικρῶν ἄλλων παντοίων λίθων (ἐν οἷς καὶ μάρμαρα ὄχι ὀλίγα), οὐχὶ ὅμως πληρῶ ἀπλῶ, ἀλλὰ καὶ ἀσθέστῳ συνδεδεμένων καὶ οὕτω συμπαγῇ τινα μάζαν ἀποτελούντων. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς τεichoδομίας ἦν βεβαίως ἐν χρήσει καὶ κατὰ τοὺς ἀρίστους τῆς Ἑλλάδος χρόνους, ἀλλ' ἡ χρῆσις τῆς ἀσθέστου ὡς συνδετικῆς ὕλης τῶν ἐν τῷ παραγεμίσματι μᾶς ἀναγκάζει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἡμέτερος τοίχος μολις κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς ἐκτίσθη χρόνους· μὴ ἀρκεσθέντες ὅμως οἱ μετὰ ταῦτα (ἐν χρόνους πάλιν Ῥωμαϊκοίς;) εἰς τοῦτο αὐτοῦ τὸ πάχος (2.20) προσέβηκαν ἔξωθεν καὶ ἔτερον ἐξ ὀγκωδῶν λίθων (παντοίων) πρόσσωπον καὶ ἐπλήρωσαν καὶ αὖθις τὸ μεταξὺ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὕτω δ' ἀπετελέσθη τὸ νῦν πάχος (3.50) τοῦ τοίχου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔχει τὸ περίεργον ὁ τοίχος οὗτος, ὅτι δηλ. ἐπὶ τῶν λιθίνων αὐτοῦ λειψάνων καὶ ἔχνη ὠμῶν πλίνθων σώζονται· δὲν εἶναι ὅμως εἰσέτι σαφεῖς ἂν αὐταὶ ἀπετελοῦν ποτε αὐτοῦ τούτου τοῦ τοίχου μέρος ἢ εἶναι μᾶλλον λείψανα μεταγενεστέρων (Βυζαντινῶν) οἰκοδομημάτων, ὧν πάμπολλα ἐρείπια σώζονται κατὰ τοὺς ἐκεῖ τόπους.

(1) Τούτου τὰ λείψανα ἐσημειώθησαν ἐν τῇ διαγράμματι ἐρυθρῷ χρώματι πρὸς εὐχερεστέραν διάκρισιν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐκεῖ ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις κτισθέντων οἰκοδομημάτων (παράβ. Πρακτ. τοῦ ἔτους 1885, σελ. 29 καὶ 1886, σελ. 50). Ἀλλὰ πότε ἄρά γε ἐκτίσθη τὸ οὕτως παράδοξον τότε σχῆμα καὶ τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομῆς τοῦτο οἰκοδόμημα; Ἐγὼ δὲν κατώρθωσα νὰ πεισθῶ εἰσέτι, ὅτι προὔπῃρχε τοῦ τοίχου τοῦ περιόλου, διότι δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω διατί, ἂν τοῦτο ἴστατο τότε ὄρθιον, οἱ κτίσαντες τὸν περίολον δὲν ἔκτισαν αὐτὸν ὀλίγον μεσημβρινώτερον, ὥστε νὰ μὴ ἀποκόψωσιν αὐτοῦ μέρος, ὡς φαίνεται, ὅτι συνέθη οὐ μόνον κατὰ τὸν τοίχον τοῦ ἡμικυκλίου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς τοίχους τῶν τετραγώνων αὐτοῦ δωμάτων. Βουλευτήριον δὲ ἐν Ἑλευσίνι μνημονεύει μόνον, καθ' ὅσον ἐγὼ οἶδα, μία τοῦ 3ου πιθανῶς μ. Χ. αἰῶνος ἐπιγραφή (Φιλίστορος τομ. 2 σελ. 238—Mommson, Heortologie, σελ. 227) κατ' ἐκείνους· δηλ. τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἡ Ἑλευσίς εἶχεν ἀντικαταστήσει ἐν πολλοῖς τὸ ἄστυ (Mommson, ἐ. ἀ. σελ. 232 σημ. *). Τὰ εἰς βάθος 3—3,50 Γ. Μ. προχωροῦντα καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐχὶ ἐπὶ τοῦ βράχου ἰδραζόμενα θεμέλια πάντων τῶν τοίχων του εἶναι λίθοις κοινοῖς πληρῶ συγκρατούμενοις πεποιημένα καὶ μόνον οἱ ἀνώτεροι αὐτοῦ δόμοι, ὡς φαίνεται, ἦσαν ὡκοδομημένοι διὰ πωρίνων πλίνθων. Τοῦ δὲ πρὸς ἀνατολὰς δωματίου ὁ ἀνατολικὸς τοίχος ἔχει καὶ τοὺς ἀνωτέρω δόμους, καθ' ὅσον σώζονται, ἐκ μεγάλων Ἑλευσινιακῶν πολυγωνίων λίθων συνηρμοσμένους· καὶ ὅμως ἐν τοῖς θεμέλοις αὐτοῦ εὗρηται μεταξὺ τῶν κοινῶν λίθων καὶ πεντελικῶ μαρμάρου τεμάχιον, κεράμου στρωτήρος πιθανῶς θραῦσμα. Τὰ τῆς ἐν ὑστερωτέροις (Ῥωμαϊκοῖς) χρόνοις ἐπὶ τῶν ἐρείπων αὐτοῦ κτισθείσης διπλῆς στοᾶς λείψανα (τὸ οἰκοδόμημα κατ' ἀκολουθίαν οὐδ' ὑπῆρχεν ὅλως διὰ τὴν ἐπιγραφήν ἢ ἄνω μνημονευθεῖσα ἐχαράχθη ἐπὶ τοῦ λίθου) βλέπει καὶ ἐννοεῖ εὐκόλως ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ διαγράμματι· ἐπίσης σαφῇ εἰσὶ τὰ λείψανα καὶ δύο ἐτέρων ἡμικυ-

ἔτος ἔτι βαθύτερον καὶ ἀφοῦ ἱκανὸν ἀπεκομίσασμεν χῶμα ἀνεύρομεν ὄντως καὶ ἐκεῖ τὰ θεμέλια παλαιότερων οἰκοδομημάτων (f-f'-f'')· ἡ ἔρευνα ὁμῶς τῶν ἐκεῖ τόπων οὔτε κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἀκόμη δὲν ἐπερατώθη καὶ τὰ ἐκεῖ ἀποκαλυπτόμενα, ὅσον περιέργα, τόσον καὶ δυσκατάληπτα εἶναι. Ὅταν τὸ ἔργον ἀποτελειώσῃ, ἀναγραφῶσι δὲ ἐν τῇ διαγράμματι καὶ πάντα τὰ ἐκεῖ εἰς φῶς ἔλθόντα λείψανα κτισμάτων, τότε καὶ μακρότερος περὶ αὐτῶν λόγος θὰ ἦναι ἀναγκαῖος καὶ εὐκατάληπτος.

Τοιαῦτα περίπου τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἐν Ἐλευσίνι σκαφῆς κατὰ τὸ λήξαν ἔτος, ὡς πρὸς τὰ λείψανα τῶν οἰκοδομημάτων, τὰ δὲ γεγόμενα κατ' αὐτὴν εὐρήματα ἢ ἐμνημόνευσα ἀνωτέρω ἢ καὶ ἐδημοσίευσα ἤδη ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι. Ἡ τοῦ λήγοντος ἔτους σκαφὴ προήγαγεν ἱκανῶς τὸ ἔργον, ὥστε ἐλπίς εἶναι τελευτῶντος τοῦ ἐπιόντος ἔτους νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ποθοῦμενον παρὰ πάντων τέλος. Μηδεὶς δέ, παρακαλῶ, τῶν ἀναγνωστῶν τῶν γραμμῶν τούτων ἀπορήσῃ διατί ἡ ἐν Ἐλευσίνι ἀνασκαφὴ οὐ μόνον βραδέως, ἀλλὰ καὶ ἀνωμάλως πως βαίνει ἐπὶ τὰ πρόσω· οἱ λόγοι εἶναι πολλοὶ καὶ διάφοροι, οὐκ ἐλάχιστος δὲ καὶ ἡ ἐξεύρεσις ἐκάστοτε τύπου πρὸς ἀποκόμισιν τῶν χωμάτων ὅσον τὸ δυνατόν οἰκονομικώτερα.

Ἐν Ἐλευσίνι, τῇ 22^α Νοεμβρίου 1888.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

κλικῶν κτισμάτων, τοῦ ἑτέρου τῶν ὁποίων ἡ περιφέρεια κατὰ τὴν κορυφὴν ἐσημειώθη διὰ τοῦ ἀριθ. 27. Ὅτι δὲ μεταγενέστεραι προσβλήκαι εἶναι καὶ τὰ δύο τετραγῶνα βάθρα (Bθ καὶ B'θ') καὶ ἔτι μεταγενεστέρα προσβλήκη τὸ δεξαμενοειδὲς κτίσμα Δ' καὶ ὁ τοῖχος c-c' δηλον. Διὰ τῶν g-g' ἐσημειώθη τὸ κενὸν διάστημα μεταξὺ τῶν ἐκεῖ τοίχων, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τοῦ 1885-1886 ἐ.ἀ.

